

ב"ה

התקשרות

קונטרס שבועי לאנ"ש חסידי חב"ד לחיזוק ההתקשרות
לכ"ק אדמו"ר רבי מנחם מענדל בהרה"ק רלו"י מליובאוויטש
זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

שיחות • איגרות • פניני חסידות לפה"ש • הלכות, מנהגים וטעמיהם • ניצוצות • זמנים

תשמז

ערב שבת-קודש

פרשת וירא

ט"ז במרחשוון ה'תשס"ט

שנת הקהל

יוצא-לאור על-ידי

מכון ליובאוויטש שעל-יד

צעירי-אגודת-חב"ד באה"ק ת"ו — המרכז

מורה שיעור ללימוד היומי ברמב"ם

ט"ז במרחשוון ה'תשס"ט – כ"ג במרחשוון ה'תשס"ט

יום	יום בחודש	ג' פרקים ליום	פרק א' ליום	ספר-המצוות
ו'	ט"ז במרחשוון	ה' כלי המקדש והעובדים בו פרק ו-ח.	ה' שנינים פרק ב.	מ"ע כג. מל"ת עב. מ"ע לב. לו.
ש"ק	י"ז במרחשוון	פרק ט-י. ה' ביאת המקדש.. בפרקים אלו. פרק א.	פרק ג.	מ"ע לג. מל"ת פח. פז. עג. קסג. קסד.
א'	י"ח במרחשוון	פרק ב-ד.	פרק ד.	מל"ת סח. קסה. מ"ע לא. מל"ת עז. עח.
ב'	י"ט במרחשוון	פרק ה-ז.	פרק ה.	מל"ת עה. עו. מ"ע כד. מל"ת סט. ע. עא.
ג'	כ' במרחשוון	פרק ח-ט. ה' איסורי מזבח.. בפרקים אלו. פרק א.	פרק ו.	מל"ת עד. מ"ע סא. מל"ת צא. צב. צג.
ד'	כ"א במרחשוון	פרק ב-ד.	פרק ז.	מל"ת צד. צה. צו. צז. מ"ע פו.
ה'	כ"ב במרחשוון	פרק ה-ז.	פרק ח.	מ"ע ס. מל"ת ק. צח. מ"ע סב. מל"ת צט.
ו'	כ"ג במרחשוון	ה' מעשה הקרבנות.. בפרקים אלו. פרק א-ג.	פרק ט.	מ"ע סג. מל"ת קמו. מ"ע סד.

זמני השבוע *

צאת הכוכבים	שקיעת החמה***	מנחה גדולה	חצות היום והלילה	סוף זמן ק"ש	זריחת החמה	זמן ציצית ותפילין	עלות השחר**		תאריך
							72 ד' לפני הזריחה	120 ד' לפני הזריחה	
5.06	4.40.6	11.55	11.25	8.45	6.15	5.17	4.55	4.07	ו', ט"ז במרחשוון
5.06	4.40.1	11.55	11.25	8.46	6.16	5.17	4.55	4.08	ש"ק, י"ז במרחשוון
5.05	4.39.6	11.56	11.26	8.47	6.17	5.18	4.56	4.09	א', י"ח במרחשוון
5.05	4.39.2	11.56	11.26	8.47	6.18	5.19	4.57	4.09	ב', י"ט במרחשוון
5.05	4.38.7	11.56	11.26	8.48	6.19	5.20	4.58	4.10	ג', כ' במרחשוון
5.04	4.38.3	11.56	11.26	8.48	6.20	5.21	4.59	4.11	ד', כ"א במרחשוון
5.04	4.37.9	11.57	11.27	8.49	6.21	5.21	4.59	4.12	ה', כ"ב במרחשוון
5.04	4.37.6	11.57	11.27	8.49	6.21	5.22	5.00	4.12	ו', כ"ג במרחשוון

* הזמנים מתייחסים לאזור המרכז. באזור ההרים והעמקים יש שינויים שעשויים להגיע למספר דקות.
 ** לגבי זמן עלות השחר הנהוג בחב"ד קיימות שלוש דעות. הבאנו את הזמנים לפי הדעה המוקדמת ביותר והמאוחרת ביותר, וראוי להחמיר לפי העניין.
 *** זמני השקיעה כאן הם לפי השקיעה הנראית. אולם אדה"י בסידורו (יסדר הכנסת שבת) מכיר בשקיעה האמיתית, המאוחרת ממנה "בכמו ארבע מינוטין" (לשון אדה"ז שם. שיעור התלוי במיקום ובעונות השנה).

זמני הדלקת הנרות וצאת השבת

פרשת	ירושלים		תל-אביב		חיפה		באר-שבע	
	צה"ש	דה"י	צה"ש	דה"י	צה"ש	דה"י	צה"ש	דה"י
וירא	5:18	4:19	5:20	4:09	5:18	4:23	5:21	4:23
חיי-שרה	5:16	4:16	5:17	4:05	5:15	4:20	5:19	4:20

עורך ראשי: מנחם מענדל ברוד • עורך: נחמיה קפלון • הגהה: יוסף-יצחק אולידורט

מו"ל: מכון ליובאוויטש שעל-יד צעירי-אגודת-חב"ד באה"ק ת"ו - המרכז

יו"ר: הרב יוסף-יצחק הכהן אהרונוב

כתובת: ת"ד 14 כפר-חב"ד 72915, טל' 03-9607588, פקס: 03-9606169

www.chabad.org.il אינטרנט: ISSN 0793-7474 דואר אלקטרוני: chabad@chabad.org.il

ההוראה: חינוך למסירות נפש עבור יהדות וטובת הזולת

מהו עניינו המיוחד של ה"אשל" שנטע אברהם • עשיית חסד נטועה
אצל כל יהודי בטבע, אך אין להסתפק בנתינת ההכרח • יש להתייחס
כלפי כל יהודי כהורים לילדיהם, המתמסרים ודואגים לכל צורכיהם
במידה המלאה ביותר • זה החינוך היהודי, דור אשר מוכן לתת במסירות
נפש כל אשר לו עבור יהדות • משיחת כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו

"ויקרא שם בשם ה' אֵל־עולם", שפרסם שם אלקות
ואמונה⁵; "ויגר אברהם בארץ פלשתים ימים רבים"
- ולאחרי זה בא הסיפור אודות העקידה.
וצריך להבין: מה למדים אנו מזה שאברהם נטע
שם אשל? התורה כותבת מתארת כאן את גדלותו
של אברהם אבינו, שבהיותו יהודי יחיד הפיץ בכל
מקום אמונה בה' אחד, ומה מוסיף בזה הסיפור אודות
נטיעת האשל? וגם: מהי השייכות של "ויטע אשל"
לפרשת העקידה שבאה מיד לאחרי זה?

ב. הפירוש של "אשל" בפשטות הוא - אילן גדול
בעל ענפים רבים. בהיותו בארץ מדבר, שחום
השמש לוהט - נטע שם אילן כדי להתגונן מפני
השמש.

בגמרא⁶ איתא ש"אשל" אינו אילן אחד, אלא
אברהם נטע "פרדס", גן שלם של עצי פרי, כדי
לההנות עוברים ושבים מהפירות. ועוד דעה,
ש"אשל" היינו "פונדק" - אכסניה, היינו, שאברהם

א. כ"ק¹ מו"ח אדמו"ר אמר פעמים רבות²,
שמהסדרה של כל שבוע צריכים ללמוד הוראה
בחיים. ומובן שכן הוא: כיוון שיש לנו אֵל־חי
נצחי, והוא נתן לנו תורה חיה נצחית, אשר על-ידיה
- על-ידי זה שלומדים תמיד את התורה ולמדים
ממנה הוראה בחיים - אנו עם נצחי חי, ויש
ביכולתו לעבור את כל הניסיונות ולעמוד בהם.
בפרשה זו מסופר אודות היהודי הראשון שהיה
בעולם. הוא היה אחד ויחיד, וכל העולם היה נגדו³,
עד שראו שהקב"ה עמו, ועוזר לו בכל מה שעושה.
ואז בא מלך פלשתים וכתר ברית עם אברהם, ואברהם
היה יכול לגור במנוחה בארץ פלשתים.
ובאותו זמן שאברהם גר בארץ פלשתים, מסופר
בפרשה של השבוע⁴: "ויטע אשל בבאר שבע";

(1) שיחה זו (עד סוס"ו) הוגהה ע"י כ"ק אדמו"ר, ונדפסה
(באידיש) בלקו"ש ח"ג ע' 769 ואילך. - במהדורה זו ניתוספו
ע"י המו"ל עוד איזה ציוני מ"מ.
(2) ראה קונטרס ביקור שיקאגא ע' 7 (סה"ש תש"ב ע' 29
ואילך). וראה לקו"ש ח"ג ע' 750 הערה 2.
(3) ב"ר פמ"ב, ח. וראה רמב"ם הל' ע"ז ספ"א.
(4) וירא כא, לג"ד.

(5) סוטה י"ד, סע"א ואילך.
(6) סוטה שם ובפרש"י.

אצל בני־ישראל, כמו אצל אברהם אבינו, קיים יחס זה לא רק לילדים שלהם, אלא גם לאנשים זרים. בליבו של כל יהודי נטוע, שמה שקיבל על־ידי יגיעה ומאמץ רב, ייתן לאיש זר לגמרי; ולא רק כדי להשביע את צרכיו בגשמיות, אלא גם לפתור את בעיותיו הנפשיות.

הנהגה כזו היא למעלה מהשכל: לתת לזולת מה שחסר לו - מבין גם השכל, דכיוון שחסר לו משהו, צריכים למלא זאת, שהרי רחמנות עליו.

נתן לאורחים לא רק פירות, אלא גם אכילה ושתייה, בשר ויין וכו', וגם מטה⁷, ועד - כמסופר במדרש⁸ - שאברהם גם סידר (בשביל האורחים) בביתו סנהדרין, בכדי לענות על השאלות שעלולות להתעורר אצל האורחים.

התורה מספרת לנו כאן האופן שאברהם אבינו עסק בהכנסת אורחים: הוא לא הסתפק בנתינה לאורחים לחם, מלח ומים, שדי בהם כדי להשביע; אברהם אבינו לא הסתפק בנתינת המינימום, אלא נתן

מושרש בליבו של כל יהודי, שמה שקיבל על־ידי יגיעה ומאמץ רב, ייתן לאיש זר לגמרי; ולא רק כדי להשביע את צרכיו בגשמיות, אלא גם לפתור את בעיותיו הנפשיות

אבל לתת לזולת מה שלא חסר לו, אלא רק לשם תענוג - הרי זה בא מצד מידה מיוחדת של טוב שנובעת מלמעלה מהשכל; שמצד מדת הטוב שלו משתדל שגם לזולת יהיה טוב.

ואם כן הוא בדברים גשמיים, הרי זה במידה יתירה בדברים רוחניים, כיוון שחסרון רוחני, חסרון בהנשמה - כואב הרבה יותר, וקשה יותר לתקנו מאשר חסרון בגוף.

ולכן הסדר אצל בני־ישראל, שבכל מקום שאליו הגיעו - במדינה חופשית, או במקום שלוחצים אותם - לא התחשבו בשום דבר, אלא מיד יסדו ישיבות ותלמודי־תורה⁹, והשתדלו להעמיד אותן באופן שיעניקו לא רק את המינימום הנדרש לתלמידים ותלמידות, אלא במלוא המידה, "יגדיל תורה ויאדיר"¹¹.

ד. ועתה תובן השייכות של "ויטע אשל גו"¹⁰ לעקידה:

כוח המסירות נפש אצל אברהם ויצחק לילך לעקידה, בהיותם "בארץ פלשתים ימים רבים",

להם גם דברים של תענוג: פירות, יין, כל מיני מגדים, מטה, ואפילו גם סנהדרין להשיב על שאלותיהם, וכל זה נתן להם למרות שהיו אצלו אנשים זרים לגמרי.

ומזה צריך ללמוד כל יהודי: בליבו של כל אחד נטועה מדת הצדקה וגמילות חסדים. עליו לדעת שמידה זו, שיש לו בירושה מאברהם אבינו⁹, היא לא רק כדי לתת לזולת דברים הכי מוכרחים, אלא גם כדי לתת לו דברי תענוג; ולא רק במובן הגשמי, אלא גם לפתור את בעיותיו הנפשיות.

ג. עניין עשיית צדקה באופן האמור לעיל, לתת לא רק דברים של הכרח אלא גם להנותו בדברי תענוג, מושרש במיוחד אצל הורים בנוגע לילדיהם. כיוון שילדים הם חסרי אונים, מושרש בטבע ההורים לתת לילדיהם כל המצטרך להם (מבלי להתחשב אם הילדים ישלמו זאת אחר כך אם לאו), לא רק ההכרחיות שלהם; וכן בנוגע לחינוך, מחנכים ההורים את הילדים באופן שיתפתחו ויגדלו במלוא המידה, הן בגשם והן ברוח.

(7) מדרש - הובא בבחיי שם (כא, לג).

(8) ב"ד פנ"ד, ו.

(9) יבמות עט, א.

(10) ראה יומא כח, ב.

(11) ישעי' מב, כא.

רק בכסף - על זה מיותר לדבר - אלא גם בשאר עניינים: בריאות, אריכות ימים, ונחת מילדים. "ולא ירע לבכך בתתך לו"¹³ - ייתן הקב"ה שיקבלו בשמחה את הלימוד מהנהגת אברהם אבינו ויצחק, ליתן עבור השיבות ביד פתוחה ורחבה ובשמחה, ואז יחזיר הקב"ה כמה פעמים ככה, לא רק בכסף אלא בכל המצטרף¹⁴.

לפני התחלת השיחה, סיפר אחד מביקורו ברוסיה. ואמר כ"ק אדמו"ר: מה שצריכים לפרסם משם הוא - שמבלי הבט על הקשיים יש שם יהדות. ומזה מובן במכל שכן בנוגע למקומות שבהם ישנו חופש - עד כמה צריכים להשתדל בענייני יהדות, הן בשביל עצמם, והן כדי להשלים כל מה שבהכרח חסר שם. ברוסיה חיים שני מליון יהודים. ואם כן, צריכים כאן שני מליון יהודים שיעסקו עבור עצמם וגם כדי להשלים מה שבהכרח חסר שם.

(לעסקני ישיבות תומכי תמימים ליובאוויטש, בחדרו הק', אור ליום ו' עש"ק פ' וירא ה'תש"ט. 'תורת מנחם - התנועותיות' תשי"ט ח"א (כד) עמ' 195-198, בלתי מוגה)

(13) פ' ראה טו, יו"ד.

(14) ראה תו"א בתחלתו (א, ב) שעי' הצדקה "נעשה מוחו ולבו זכים אלף פעמים ככה", ונתבאר בלקו"ת לג"פ שם (אוה"ת בראשית (כרך ו) תתרכו, ב).

במדינה שלא לחצו ודחקו אותם, והיו חופשיים לגמרי - בא מ"ויטע אשל", מהנהגתם באופן של חסד שלמעלה מטעם ודעת. ולכן גם בהיותם בזמן של מנוחה "ימים רבים" - הלכו לעקידה בשמחה.

ה. זוהי גם הוראה לכל הדורות:

נדרשת מיהודים הנהגה של מסירת נפש, במיוחד בנוגע לחינוך הילדים - שכל מה שעמלו במשך שנים רבות, ימסרו עבור חינוך הבנים והבנות, לא רק שלהם, אלא גם של אחרים; ולתת להם לא רק דברים של הכרחיות, אלא מלוא המידה של יהדות, תורה ומצוות.

ואז גדל דור של מסירת נפש, שגם בהיותם במדינה חופשית מוכנים הם להקריב כל אשר להם, גם את חייהם, בשביל אמונה, תורה ומצוות, בשביל כל מה שקשור עם יהדות.

י. בשעה שההנהגה היא באופן האמור לעיל, אזי ישנה ההבטחה של הקב"ה שהשכר עבור התמיכה בשיבות, הגדלתן והעמקתן, יהיה לא רק "דולר תמורת דולר", אלא הקב"ה ישלם כמה פעמים ככה (כפי שמצינו באברהם אבינו, שהתחלה היתה עם ילד אחד, ומזה נעשה "והרבה ארבה את זרעך ככוכבי השמים וכחול אשר על שפת הים"¹²), לא

(12) וירא כב, יז.

מינוי ל'התקשרות'

אפשר לקבל את גיליון 'התקשרות'

ישירות הביתה באמצעות הדואר

מינוי לשנה: 177 ש"ח (ב-4 תשלומים)

מינוי לחצי שנה: 88 ש"ח (ב-2 תשלומים)

את השם, הכתובת והתשלום יש להעביר לפי הכתובת:

'התקשרות', מחלקת המנויים, ת"ד 14 כפר-חב"ד 60840.

כמו-כן אפשר להירשם בטלפון ולשלם בכרטיס אשראי, בטל' 072-2770130

לפרסם אלוקות בכל מקום אפשרי

השליחות: להביא את הגילוי דלעתיד לבוא

.. וכפי שהיה בפועל בעבודתו של היהודי הראשון, אברהם אבינו, כפי שמביא רש"י שאברהם אמר "כשלקחני מבית אבי היה אלוקי השמים ולא אלוקי הארץ, שלא היו באי עולם מכירים בו ושמו לא היה הגיל בארץ", ואחר כך "הרגלתיו בפי הבריות", ונהיה "אלוקי השמים ואלקי הארץ". עד שפעולתו של אברהם בעולם הייתה באופן של "ויקרא שם בשם הוי' אֵל עולם", כפי שחז"ל אומרים "אל תקרי ויקרא אלא ויקריא, מלמד שהקריא אברהם אבינו לשמו של הקב"ה בפה כל עובר ושב כו'", "ש"למד לבריות לקרות בשם ה' אֵל עולם", שהכוונה היא (כפי שחסידות מבארת בארוכה) שלא רק "אֵל העולם", אלא "אֵל עולם", שאלקות ועולם הם דבר אחד, כביכול.

ובזה מתבטאת השליחות של כל יהודי, שיפעל את "ויקריא שם בשם ה' אֵל עולם", להפיץ אלקות בעולם, שכל באי עולם ידעו ש"מלא כל הארץ כבודו".

כאשר מבצעים עניין זה בפועל ומבצעים את השליחות, מביא הדבר לביאת המשיח בפשטות, מכיוון שבביאת המשיח יקיים "אז אהפוך אל עמים שפה ברורה לקרוא כולם בשם הוי' לעברו שכם אחד", "והייתה להוי' המלוכה", זאת אומרת יהיה בגילוי העניין של "מלא כל הארץ כבודו" בין "כל באי עולם". וכהוראת נשיא דורנו, שיש להיות "נרות להאיר", להאיר את העולם באור ואש של הניצוץ יחידה שבכל אחד ואחד, ולא באופן שנשאר במקומו ויש לו חלונות "שקופים אטומים", שממנו אורה יוצא לכל העולם כולו, כפי שהיה בבית המקדש, אלא צריך הוא בפשטות להתרחק מד' אמותיו הפרטיות ולצאת לעולם, ושם לפרסם יהדות ואלקות.

ניצוץ של משיח יצית את חומות הגלות

תוכן עניין זה מפורש במדרש, ש"אחד מכם גולה לברבריא ואחד מכם גולה לסמטריא", וכמבואר בכמה מקומות שהכוונה היא בכדי לקיים שם את השליחות של הפצת היהדות ובירור הניצוצות וגילוי אלקות במקום ההוא, עד לאופן של "ויקריא שם בשם ה' אֵל עולם", כנ"ל.

ובדורנו זה כולל הדבר במיוחד את עניין הפצת המעיינות חוצה, שזה (כללות העניין של גילוי פנימיות התורה) התחיל בכללות בזמן אשר נהיה "מצווה לגלות זאת החכמה", ועוד יותר - בזמן הבעל שם טוב כאשר התחיל עניין "יפוצו מעיינותיך חוצה", ועוד יותר על-ידי אדמו"ר הזקן, ובפרט לאחר פטעטערבורג, עד לזמן נשיא דורנו, שאמר שהשליחות של כל יהודי בדור זה היא להפיץ את המעיינות חוצה כפשוטו, חוצה שאין חוצה ממנו, עד לשבעים לשון, ואמר שלשם כך יש לצאת ממקומו (כולל - ממדרגתו) וללכת בכל המדינות ובכל המקומות שבועולם שיכול להגיע אליהם, ושם לקיים את השליחות של הפצת היהדות והפצת המעיינות.

ועל-ידי ההתנהגות בדרך של "נרות להאיר", ומגלים את הניצוץ בורא שביהודי, ובכלל יהודי הוא ישנו - מביאים את ביטול הגלות, מכיוון שהניצוץ קטן של משיח שבכל אחד ואחד (בחי' יחידה שבנשמתו) יש בכוחו להצית את חומות הגלות. . . עד שמכלה אותם לגמרי, ואז בדרך ממילא מתגלה משיח (בחינת יחידה הכללית) שכבר לפני זה "הנה זה עומד אחר כתלינו משגיח מן החלונות מציץ מן החרכים!"

(משיחת שמחת תורה התשמ"ו. לקוטי שיחות כרך כט, עמ' 364)

רבינו יהודה החסיד

תארים כ"אמורא תנא ונביא" - בדורות האחרונים, נאמרו מפורשות רק על רבי יהודה החסיד ואדמו"ר הזקן • רבים מהוראותיו נתקבלו בתפוצות-ישראל • באלו מצוות יש להדר יותר וכיצד לנהוג בדברי קודש שהסתיים שימושם? • האם יש להקפיד לא לתת צדקה בלילה, ומה חשוב לעשות כאשר סוגרים חלון או דלת? • מובאות מרבי יהודה החסיד במשנתו של הרבי

יש פתגם מהצמח-צדק (- "פוסק" לא רק בתורת החסידות, אלא גם על-ידי שאלות-ותשובות בנגלה דתורה) אודות אדמו"ר הזקן: שאילו היה בימי האמוראים היה אמורא, אילו היה בזמן התנאים היה תנא (וסיים): ועוד יותר מזה, ופירש זאת כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע שהכוונה היא לדורות הנביאים! והנה יש השואלים: הייתכן לומר תואר כזה בדורותינו אלה? השיב הרבי שכעין זה מצינו שאמרו, כאמור, על רבי יהודה החסיד.

אמנם, עניין זה הובא ב"ספר מעשיות" [הועתק בספר חסידים הראשונים וואיטצן, תרע"ז. וב"תולדות רבי יהודה החסיד" שנדפסו בריש "ספר חסידים השלם"] שלא ידוע עד כמה היה מחברו בר-סמכא. אך יתירה מזה מצינו בדברי רז"ל במדרש רבה - ש"אין דור שאין בו כאברהם כו' כמשה". בהמשך ביאר הרבי את החידוש בפתגם זה של הצמח צדק אודות אדמו"ר הזקן. באותה התוועדות (שם עמ' 139) התבטא הרבי בין השאר:

גם אותם צדיקים שנשאר מהם כמה הוראות פסקי דינים ומנהגים וכמו בר' יהודה החסיד, שכמה-

"כמו שכתוב ב'ספר חסידים' סימן לה" (תניא פמ"ב); "ומה שכתבו בספרי המוסר ובראשם.. וספר חסידים.. (תניא אגרת התשובה פרק א'); "ונוהגין בקצת מקומות שלא להסתפר בראש חודש... כי כן הזהיר רבינו יהודה החסיד" (שולחן ערוך רבינו הזקן הלכות שבת סימן רס סעיף א - והכוונה לצוואת רבינו יהודה החסיד אות מח (במהדרת ר' ראובן מרגליות (ז"ל)); "כידוע מהרוקח ור"י חסיד וסייעתם שהיו אנשי מופת מאד" - (כ"ק אדמו"ר הצמח צדק מצוות ערות פרק ח' - 'ספר החקירה' סה, סוף עמוד א).

אלו מקצת מהתבטאויותיהם של רבותינו נשיאי חב"ד על רבינו יהודה החסיד.

ראיה לגדלותו של אדמו"ר הזקן

על רבי יהודה החסיד נאמר שאילו היה בימי האמוראים היה אמורא, אילו היה בימי התנאים - היה תנא, ואילו היה בימי הנביאים - היה נביא. בדומה לזה אמר פעם הרבי (בהתוועדות י"ט כסלו תשט"ו - תורת מנחם כרך יג עמ' 138):

בהדרג עמד הרבי על דברי הגמרא שביום חמישה עשר באב פסקו מלכרות עצים למערכה ויום זה היה נקרא "יום תבר מגל", ובפירושו הרשב"ם: "שנשברו הקרדומות שאין צורך עוד בהן לחטוב עצים". הרבי הציג כמה תמיהות וביניהן: למה היה צורך לשבור את המגל, אדרבה, הלא זהו עניין של בל תשחית?

הכהיר הרבי:

העובדה שלא רצו להשתמש במגל לתשמישי חול אחרים, היה אפשר להסביר (בדוחק על-כל-פנים): מאחר שהמגל שימש לענייני קודש, "לכרות עצים למערכה", לא רצו להשתמש בו לעניינים של חול. אבל אינו מובן: לשם מה יש צורך לשברו? בקשר לשימוש בקודש לענייני חול ציין הרבי לדברי המהרש"א: "כלומר שכבר נגמרה המצווה ואין צריכין עוד אף למכשירי המצווה שהיא המגל". וכאן הוסיף הרבי לציין לדברי ה'ספר חסידים'.

באותם ארבעה סימנים ב'ספר חסידים' נאמר מפורשות בשם ר"י החסיד שאין להשתמש בעניינים שהשתמשו בהם לקדושה לעניינים של חול:

"אם הטביל הקולמוס בדיו כדי לכתוב השם ונודמן לו לכתוב כתב על משכון או כתב אחר באותו טבילת הקולמוס אל יכתוב . . מעשה היה באחד לא היה מניח לכתוב מדיו שבקרנו כי אמר כבר הזמנתי לכתוב בו דברי תורה ולא יתכן שיכתוב להדיוט בו..." כך בסימן תתפח.

ובסימן תתצב: "החכם . . אמר לו בקולמוס שכתב בו כתבי הקודש ושם הקודש אל תזלזל אותו".

לאחר מכן, בסימן הבא:

"לאחר שכתב בקולמוס דברי תורה והשם - נתקלקל הקולמוס ומגרר הסופר הקולמוס לתקנו לכתוב בו כבראשונה, יזהר שלא יפיל מה שגרר לארץ כי כל אשר יגע בקודש יקדש".

ובסימן תתצד:

"אחד נשבר לו הקולמוס מקום שכתב בו, ואחר כך עשה בקולמוס מלאכה אחרת אמר לו החכם כתבת דברים קדושים אם נשבר תגנוז אותו..."

וכמה מהוראותיו נתקבלו בתפוצות ישראל - הרי זה רק בנוגע לעשייה בפועל, אבל טעמי ההראות ובחינת הנבואה שלו, נשארו בהעלם.

והיינו, שמקיימים אמנם הוראות אלו כיוון שיודעים שמקורם בדברי ר' יהודה החסיד, אבל קיומם הוא באופן של "חוקה חקקתי גזירה גזרתי", ללא הבנה והשגה במוח שבראש.

מצוות שהן כ"מת מצווה"

איתא ב'ספר חסידים' סימן קה: "כל מצווה ומצווה שאין לה דורש ואין מי שייבקש אותה תדרשנה, לפי שהיא כמת מצווה, ומצווה שאין לה רודפים רדוף אחריה לעשותה".

ובסימן רסא: "אהוב לך את המצווה הדומה למת מצווה שאין לה עוסקים כגון שתראה מצווה בזויה או תורה שאין לה עוסקים..."

הרבי אימץ שיטה זו בהוראות שונות, ופעמים הזכיר כסימוכין לכך את דברי ה'ספר חסידים' (ראה לדוגמה: 'ספר השליחות' קה"ת תשמ"ז, עמ' 124).

בהזדמנות פנה יהודי אל הרבי בשאלה: קיבלתי על עצמי ללמוד מסכת מועד קטן, אמנם אחר-כך ראיתי שכתוב בספר - בשם ספר חסידים מר"י החסיד - שאין כדאי ללמוד מסכת זו מטעם אבלות. שואל אני אם אוכל לשנות למסכתא אחרת? השיב לו הרבי:

עיינ שם [=ב'ספר חסידים'] [ס'ימן] רסא) "תלמודם ותקבל שכר גדול כנגד כולם". ועוד שם שיהיה הלימוד בלי פרסום כו' בלא קלות ראש כו'. ובהג"ה לשם צויין לשו"ת יודא יעלה [=למהר"י אסאד] חלק ב' סימן רמות, ולכנסת הגדולה יורה דעה סימן רמה אות ג'.

מותרות הקודש - לגניזה

"ולהעיר מספר חסידים סימנים תתפח. תתצב. ותתצגד". הערה זו מופיעה בהדרג שערך הרבי על מסכת תענית ('לקוטי שיחות' כרך כד' עמ' 51-50 הע' 35).

ילודה ללא חשבונות

כשהעלה הרבי על סדר היום את הכרח ההידור בקיום מצוות פריה ורבייה בדורנו זה, ושלילת עניין תכנון המשפחה, הוסיף וציטט בהערה (לקוטי שיחות' כרך כה עמ' 35 הערה 71):
וראה ספר חסידים (סימן תקי"ט) לענייננו: לא יחשוב כו' עני אם אבוא כו' שמה תהר ממני ואנה אקח לפרנסה זה ממחוסרי אמנה.

השפעה על בני נח

בנושא ניצול ההשפעה על גויים לקיים שבע מצוות בני נח, מביא הרבי (לקוטי שיחות' כרך כו עמ' 141 הערה 66):

ראה ספר חסידים סימן תתשכד: אם רואה אדם נכרי עושה עבירה אם יכול למחות ימחה שהרי שלח הקב"ה את יונה לנינה כו'. ובהערות מקור חסד (מרגליות) הביא הגהה מר' מאיר אריך "עין רמב"ם פרק ח' מהלכות מלכים דמצוה לכוף לכל באי עולם על ז' מצוות שנצטוו בני נח וזהו כדברי רבינו. וראה שאלות ותשובות חתם סופר חושן משפט סימן קפה: ונהי דמונם התייר כו' אבל להכשילם בעבודת ה' מי התייר אדרבה מצוה להורותם.

נתינת צדקה בלילה?

בנוגע לנתינת הצדקה במוצאי שבת - סיפר כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ שאביו, כ"ק אדמו"ר (מוהרש"ב) נ"ע, לא היה נותן מעות במוצאי שבת להוצאות הבית. בערב שבת היה אומר לרבנית: אם זקוקה את למעות במוצאי שבת - טלי עתה, כי במוצאי שבת לא אתן.
והעיר הרבי (תורת מנחם כרך כא' עמ' 272):
יש קצת פלא בזה, כי, אף שיש מקור לדבר בהתנהגות ר' יהודה החסיד, מכל מקום, איתא שאין לדבר על-דבר-זה בפירוש. אבל אף-על-פי-כן, כן היה המעשה.
דברי הרבי בנוגע להנהגות ר' יהודה החסיד הם (כפי שפיענחו המהדירים ד'תורת מנחם' עמ' 272 הערה 69) בספר חסידים סימן קכא:

"שנו חכמים העושה מלאכה . . . ובמוצאי שבת . . . אינם רואים סימן ברכה לעולם".
ואין לדבר על-דבר-זה בפירוש - ראה שולחן ערוך יורה דעה סוף סימן קעט ובנושאי-כליו [וראה גם "רשימות" חוברת קפ עמ' 8].
ואולי הכוונה למה שכתוב בסימן קעט סעיף ג: וכן האומר אל תתחיל לגבות ממני שחרית הוא מוצאי שבת . . . אסור.
וכך המשיך הרבי:

בודאי יהיו כמה שירצו להיאחז בהנהגה זו של ר' יהודה החסיד . . . ישנם כמה הנאחזים בעניינים מעין אלו... ובכן, הלוואי ויהיה זה הדבר היחיד שבו הוא עובר על כתבי האריז"ל ועל הנהגות רבי יהודה החסיד!...

בתגובה לאלו סיפר הרבי, כי פעם אחת, בהיותו ברוינה, נכנס לבית-הכנסת בלילה ושלשל מעות בקופת-צדקה. ניגש אליו אברך חשוב והעיר לו כי הנהגתו אינה תואמת את הנאמר בכתבי האריז"ל בשלילת נתינת צדקה בלילה. כאשר סיפר זאת לכ"ק אדמו"ר מוהרי"צ, הייתה תגובתו הקדושה: מסתמא הלה אינו נותן צדקה גם ביום...

רצונו של אדם כבודו

"רצונו של אדם זה הוא כבודו". בביטוי זה של ר"י החסיד (אשר מקורו בירושלמי פאה פרק א הלכה א') ב'ספר-חסידים' סימן קנב, השתמש הרבי בהתוועדות ש"פ לך לך תשמ"ב (קובץ 'והאר עינינו בתורתך' עמ' עט-פד) לבאר את עניין ישיבת תלמידים במקום שרבים מתפלל.
הכוונה היתה למנהגו של הרבי להתפלל בימות החול בבית הכנסת למעלה, ה"זאל" הקטן - בקרן צפונית מזרחית, מימין הדלת הפונה למבוא הכניסה. ובצאת הרבי היו תלמידי בית המדרש "770" יושבים על הספסל שבו היה הרבי יושב.
הרבי אמר אז בין השאר (התוועדויות תשמ"ב כרך א' עמ' 393):

ידוע שאלו שישבו בבית הכנסת במקום מיוחד כו' דייקו שמקומם יהיה בקרן דרומית מזרחית, או - לא בקרן ממש, אלא דרומית למקום הש"ץ היורד

לפני התיבה. זאת אומרת, שמקומם הקבוע לתפילה הוא - בקרן דרומית מזרחית [=שם נהג הרבי להתפלל בשבת קודש].

והנה המקום שבו מתפללים מנחה ומעריב בימות החול, אינו בקרן דרומית מזרחית, אלא בקרן צפונית מזרחית ומאחר שאין זה המקום הקבוע לתפילה... מתבטלת הקביעות שבוה... ולכן מותר לתלמידים לישב במקום זה.

הרבי ציין כי הוא נוהג כך להתפלל במקום הסמוך לפתח ולדלת, כדי לא להטריח את הציבור כו'. ועל כך, כאמור, נקט הרבי בביטוי "רצונו של אדם זה הוא כבודו".

חיוב בעל חוב בצדקה

ב'התוועדויות תשמ"ב' כרך ד' עמ' 2058 אומר הרבי:

מבואר בספר חסידים שאין עניין ללות כסף כדי לתת לצדקה... קיום מצוות הצדקה צריך להיות ממנונו דווקא, היינו, שלאחרי שהתייגע להרוויח ממנון זה, הרי הוא נותן חיי נפשו לה'.

ובסגנון שונה קצת התבטא הרבי בשנת תשמ"ה (התוועדויות תשמ"ה כרך א' עמ' 203):

כתוב בספר חסידים שאין ללוות כדי לתת לצדקה, אלא אם כן בטוח הוא שיוכל להחזיר, שאז הרי זה כמו שנותן מכספו. ועל דרך שמצינו בנוגע לצרכי שבת ויום טוב: "אמר הקב"ה כו' לוו עלי כו' ואני פורע", וענין זה נעשה פסק דין בשולחן-ערוך.

בנוסח דומה מתבטא הרבי במוצאי שבת פרשת משפטים תשמ"מ (שיחות קודש' תשמ"מ כרך ב' עמ' 201) - אם כי ללא הזכרה מפורשת של 'ספר חסידים':

בדלית ברירה אין להתבייש ונוטלים גמילות חסדים, כדי לפרנס את בני ביתו מותר כבוד, או כדי לתת צדקה כפי הרגילות וכיצא-בזה; אולם ללוות כסף ולהיות "עבד לווה לאיש מלווה"... אין רצוני לסייע!...

מקור הדברים הוא ב'ספר חסידים' סימן שצז: "אדם שחייב לאחרים ממון ואין לו משלו... לא ייתן צדקה" (והשווה מה שכתוב שם סימן שצה); ו"מי שחייב לאחרים לא ירבה בצדקות עד שיפרע"

(שם סימן תנד).

והחיד"א המליץ על-כך (הובא במקור חסד להרב ר' ראובן מרגליות (ז"ל)) את לשון הכתוב (שופטים ה, ב) "בפרוע פרעות בישראל" [=פרעון חובות] - ואחרי כן - "בהתנדב עם", או "ברכו ה'".

על-פי שני המקורות הנ"ל (תשמ"ה ותשמ"מ), ייתכן שמדויק הלשון "לא ירבה בצדקות" למד הרבי: א) שאם בטוח הוא שיכול להחזיר, וכן ב) כדי לתת צדקה כפי הרגילות - שרי.

[במקום אחר (הערות התמימים ואנ"ש, יגדיל תורה, חוברת ג', שבט תשס"ו עמ' קנט"קס) הבאתי את הנאמר ב'אגרות-קודש' כרך כו עמ' ער: "ומשל למה הדבר דומה, לאחד שרוצה לתת צדקה למי שלא מחוייב הרי זה דבר גדול, אבל פרעון חוב קודם לנתינת צדקה", וציניתי שכ"ק מדגיש "צדקה למי שלא מחוייב", משמע שאינו רוצה להיכנס לנושא בכלל, וממילא לא הכריע שם (ב'אגרות קודש') כה'ספר חסידים']

"על-פי דברי (וצוואת) רבי יהודה החסיד"

בחודש אלול תשל"ז (שיחות קודש' תשל"ז כרך ב' עמ' 690, והושלם על-פי יומן פרטי) ביקש הרבי ממזכירו הרב בנימין קליין לקרוא לר' חיים-ברוך הלברשטם. ר' חיים-ברוך נכנס ל'אגן עדן התחתון' והרבי הודה לו על שיפוץ שנעשה באותה תקופה, בקביעת ארון ספרים, בחלל החלון שבין ה'זאל' הקטן (בית המדרש למעלה) וה'חדר שני'. אולם לאחר שהודה לו ("תודה רבה על כל מה שעשית - מאוד יפה") הוסיף הרבי:

רציתי להעיר, שכשסוגרים דלת או חלון צריכים להשאיר חור, על-פי דברי (וצוואת) רבי יהודה החסיד.

ר' חיים ברוך הגיב כי החלון סגור רק בצורה זמנית, ופעמים מוציאים את הארון החוצה.

הרבי: אתה חושש בוודאי לקלקל את היופי, לכן אינך רוצה לעשות חור. אולם החור אינו צריך להיות גדול, די במשהו, אפילו כמחט. והעיקר לצאת לכל הדעות!...

הכוונה העליונה תתבצע על-ידי תומכי-תמימים

קטעים נבחרים מספר השיחות 'תורת שלום' לרגל יום הולדת
כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע

גם 'לדפוק על חלונות' זו מלאכה

(אחד מהשומעים אמר: בבקשה להפסיק לדבר, כי הדבר מזיק לו [לרבין] לבריאות, והשיב:)
גם אתה אינך יודע מה טוב לי. ודאי ארצה להיות כעת בבריאות - ובאמת הדבר לא הדאיגני קודם, וגם
עתה אין הדבר מטריד אותי בשביל עצמי; אני כבר אחזיק מעמד בעולם, וזכות אבות תודה-לק"ל יש לי,
אולם אני חפץ בבריאות למען העולם, העולם זקוק לי.
האמינו לי שגם אני יכולתי לעסוק במסחר ככל האנשים, אך ראיתי שאין לזה שום שייכות אלי, וגם
ראיתי בזה השגחה פרטית.
באמת, לא כמו שאומרים ומכנים אותי וכותבים עלי שם הקדוש - זאת לא. נבואה אין בימינו ורוח-
הקודש גם-כן אין, אלא שבחרתי במלאכתי להיות 'שול קלאפער' |='שמש הדופק על החלונות' לקרוא
לבית-הכנסת, שזוהי גם-כן מלאכה.

(עמ' 7)

הכוונה הפנימית בתומכי תמימים

(...עמד מכיסאו והגביה את ידיו כנגד ליבו וקרא בקול: יסדתי את תומכי-תמימים לא בשביל כוונה
אישית אלא בגלל דרכיו של הקב"ה. הקב"ה נתן בי את הרעיון לייסד זאת. ממילא הרי זה מדרכיו של
הקב"ה, כך חייבים לומר.
בכללות, הכוונה היא לקיום התורה והמצוות, וכוונה זו דורשים אצל כל ישראל, אך בתומכי תמימים
קיימת כוונה פרטית: שיתכוונו אליו. שיהיה בזה הרגש הנפש.
פירוש הדבר, הרי נמצאים אנו בדור האחרון, כאן צריכה להתבצע הכוונה של בריאת העולם. הראשונים
ידעו מהכוונה של בריאת העולם. גם נח ידע את הכוונה, כך מוכרחים לומר, אלא שלא עמד בפני דורו. כפי
שכתוב במדרש ההבדל בין נח למשה, שמשה התפלל עבור דורו ונח לא עמד בפני דורו.
אלא שאברהם ידע שהכוונה היא עבור קיום התורה והמצוות, שכוונה זו בוקעת ויורדת עד סוף ותכלית
כל המדריגות. ממילא אצלנו, שאנו בדור האחרון ביותר, צריכה להתבצע הכוונה. הייתי מתברך שכוונה זו
תתבצע על-ידי תומכי תמימים.

(עמ' 73-74)

פרשת וירא

וירא אליו ה' (יה,א)

כשהיה אדמו"ר הרש"ב ילד קטן, נכנס פעם לזקנו, אדמו"ר הצמח-צדק, בשבת פרשת וירא, והתחיל לבכות, באמרו: מדוע נראה ה' אל אברהם אבינו ולנו אינו נראה? ענה הצמח-צדק: כשיהודי, צדיק, בן תשעים ותשע שנה, מחליט, שעליו למול את עצמו - ראוי וכדאי הוא שיתגלה אליו ה'.

(היום יום ט' במרחשוון)

* * *

יש לשאול, הרי גם בפרשה הקודמת נאמר "וירא ה' אל אברם" (יב, ז. יא), ומדוע לא שאל הילד על אותו "וירא".

יש לומר, שה"וירא" שבפרשת לך-לך היה קשור במעלתו של אברהם אבינו, וברור שלא עלה על דעתו של הילד להשוות את עצמו לאברהם ולהקשות מדוע לא זכה למה שזכה אברהם. ואילו ה"וירא" שבפרשתנו לא היה מפני דרגתו הנעלית של אברהם, אלא מפני מידת חסדו של הקב"ה, כפירוש רש"י "לבקר את החולה", היינו ענייני של גמילות חסדים. ומכאן שאלתו של הילד: מדוע אין הקב"ה גומל חסד גם עמו? על כך ענה הצמח-צדק, שאמנם, ה"וירא" היה מפני חסדו של הקב"ה, אך בכל-זאת צריכים להיות "כלי", ואברהם זכה לכך בגלל החלטתו למול את עצמו.

(לקוטי שיחות כרך כ, עמ' 61)

* * *

סיפור זה מלמדנו, שאפילו אצל ילד קטן אפשר לעורר תשוקה לרוחניות ולאלוקות, ועד לתשוקה נפלאה המביאה לידי בכי. וזאת - על-ידי החינוך הראוי. ואין סתירה מדברי הרמב"ם היודעים על דרך הלימוד עם ילד קטן, שיש לעוררו "דברים שהם אהובים אצלו", כגון אגוזים. שכן אירוע זה גילה דרך חדשה ופתח 'צינור חדש', שיוכלו לחנך ילד שרוחניות ואלוקות הם "דברים שהם אהובים אצלו".

(לקוטי שיחות כרך כ, עמ' 66)

ויקח חמאה וחלב ובן הבקר אשר עשה ויתן לפניהם (יה,ח)

כיצד נתן אברהם לאורחיו בשר עם חלב? אלא אברהם אבינו הגיש לאורחים הן מאכלי חלב והן מאכלי בשר, לבחירתם. מובן שמי שאכל חלב לא אכל בשר, ולהפך. ומה שנתן להם שלוש לשונות, אף-על-פי שנתן גם חמאה וחלב, הוא כדי שתהיה הבחירה ביד כל אחד ואחד מאורחיו, אם לאכול מהחלב או מהבשר. זוהי הכנסת-אורחים בהידור.

(ליקוטי שיחות, כרך ו, עמ' 150)

ארדה נא ואראה (יח, כא)

ארדה נא: .. לסוף מעשיהם (רש"י)

אנשי סדום חטאו במעשיהם הרעים, אבל הקב"ה לא הסתפק בראיית המעשים כשהם לעצמם, אלא גם הסתכל ל"סוף מעשיהם" - האם יתחרטו ויחזרו בתשובה על מעשיהם הרעים, או שהם עתידים להישאר ברישעם.

(ספר המאמרים תש"ג, עמ' 88)

ויגש אברהם (יח, כג)

ויגש אברהם .. לדבר קשות, ולפיוס ולתפילה (רש"י)

מידתו של אברהם היא אהבה וחסד. כיצד ייתכן אפוא שאברהם ידבר קשות, ובפרט כלפי הקב"ה, וכך אף פתח תחילה?!

אלא כשאומרים שמידתו של אברהם היא אהבה וחסד, אין הכוונה (רק) שהיה החסד בטבעו, אלא (בעיקר) שעבד את ה' במידת החסד, לקיים את רצון ה'. ואולם כשבא לידו עניין של הצלת נפשות (כי כבר נגזרה הגזירה ונשלחו המלאכים להפוך את סדום), ולא היתה לפניו דרך אחרת אלא לתבוע מהקב"ה ולדבר עמו קשות, כדי לבטל את הגזירה - לא עשה אברהם שום חשבונות, ונכנס תיכף בכל התוקף הדרוש באותה שעה, אף אם הדבר היה בניגוד לטבעו.

נמצאנו למדים, שכשבא לאדם עניין הנוגע להצלת נפש מישראל, בגשמיות או ברוחניות, עליו להתעסק בזה בכל כוחו, ובכל האמצעים האפשריים, גם אם זה מנוגד לטבעו.

(ליקוטי שיחות כרך י, עמ' 58-59)

כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקלה (כא, יב)

שמע בקולה: למדנו שהיה אברהם טפל לשרה בנביאות (רש"י)

אף שבדרך כלל היה אברהם בדרגה נעלית יותר משרה (שהרי איש ואשה הם ברוגמת משפיע ומקבל), בכל-זאת בנבואה היה טפל אליה.

נבואה ורוח-הקודש תלויים במידת שייכותו של הצדיק לעולם. ומכיוון שאברהם היה מרום ומנותק לגמרי מהעולם, ולעומתו, שרה היתה שייכת לעולם, לפיכך בנבואה היה אברהם טפל לשרה. זה גם ההסבר שהיו צדיקים גדולים שלא היתה להם רוח-הקודש, ואילו צדיקים פחותי דרגה מהם, הייתה להם רוח-הקודש.

הבדל זה, במידת שייכותם לעולם, בא לביטוי גם ביחסם אל ישמעאל: אברהם אמר "לו ישמעאל יחיה לפניך" (כי הוא ראה את ישמעאל מצד דרגתו ובחינתו שלו, של אברהם). אך שרה אמרה, "גרש האמה הזאת ואת בנה" (כי היא הכירה אותו כפי שהוא בעולם).

(ביאורי הזוהר לאדמו"ר האמצעי, חיי-שרה, דף יג)

"יום הבהיר והקדוש"

רחמנות על הקב"ה...

אאמו"ר נ"ע (=הרש"ב) והרז"א למדו אצל שלום מקאדין. אאמו"ר נ"ע היה מאריך בתפילה והיה מתחיל להתפלל מוקדם. המלמד התאונן לפני אמו הרבנית נ"ע, שלאחר התפילה נשאר הוא בלי כוחות, וכן בשעת הלימוד עיקר רצונו לא כל-כך בלימוד כמו עבור הקיום, לקיים את מה שלומד. הרבנית סיפרה זאת לאדמו"ר מוהר"ש נ"ע, והוא אמר: עוד נראה. פעם ביום חול, כאשר אאמו"ר (הרש"ב) עמד באמצע התפילה, כשטליתו מעל לראשו, וניגון בפיו, הרים אדמו"ר מוהר"ש את הטלית... עיניו היו בורקות ומרוב דבקות לא הרגיש אאמו"ר (הרש"ב) כלל בכל העניין.

אמר אז אדמו"ר מוהר"ש לרבנית: נו, הלב הרי מרגיש שלא ראוי לצוותו. הוא, מצד כיבוד אב יציית, אך זו תהיה רחמנות כפולה: רחמנות עליו לקחת זאת ממנו, ורחמנות שנייה - על הקב"ה, לקחת ממנו את הנחת-רוח שיש מכך למעלה.

כאשר היתה מספרת על הסיפור הזה לרבי (הרי"צ), היו דמעות נוצצות בעיניה.

(ספר השיחות תש"ו עמ' 82, תרגום מאידיש)

מאמר ליום ההולדת

הערב הזה הוא אור ליום ב' כ' במרחשוון, יום הבהיר והקדוש בעולמי, אשר בו ביום זרח שמש, יום הולדת הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע הכ"מ.

[. .] ביום י"ט אור לכ' לחודש מרחשוון, אחר תפילת ערבית, הייתי נכנס לחדר כ"ק אאמו"ר הרה"ק, ועל פי ציווי הייתי סוגר את הדלת בעדנו. בחדר שלפני חדרו של הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק היו מוכנים בגדי השבת-קודש שלי והייתי לובשם, ונכנס לחדרו של הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק, והוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק, יושב על כיסאו, לבוש בבגדי שבת-קודש, ואחר הברכה בברכת מזל-טוב, היה הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק אומר מאמר דא"ח, כשעה ויותר.

אחרי כן היה מבאר איזה עניינים מהמאמר שאמר, והיה מספר איזה סיפור. אחרי כן היינו לומדים עד שעה אחת עשרה לילה. ולמחרתו היה חוזר המאמר, והיה מספר סיפורים שונים, ותנאי עיקרי היה, אשר איש לא ידע מזה.

(רשימת כ"ק אדמו"ר הרי"צ, ספר השיחות תרפ"א עמ' 11-12)

עצת הנכד

...אאמו"ר (הרש"ב) - בהיותו ילד - נתן פעם אחת עצה לאאמו"ר הצמח-צדק: בכל יום ה' היה אאמו"ר הולך להצמח-צדק לקבל פיטאק (ה' פרוטות). באחד הימים . . התחיל הצמח-צדק להתאונן, ואמר לאאמו"ר: מה רוצים היהודים ממני? אין לי כוח. ואמר לו כ"ק אאמו"ר: סבא, לקב"ה יש יותר יהודים ממך ואינו מתלונן.

וענה הצמח-צדק: מה אתה משוה אותי להשם יתברך, השם יתברך יש לו תורה.
וענה לו כ"ק אדמו"ר: סבא, האם לך אין תורה? רק תאמר ליהודים שאין לך תורה, והם יברחו ממך.

(ספר השיחות תרפ"א עמ' 20, תרגום מאידיש)

'הרגש' של רבי..

בזמנו של כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע דרשה ממשלת רוסיא שהרבנים יצטרכו ללמוד גם חכמות חיצוניות, ולמטרה זו ערכה הממשלה אסיפת הרבנים בעיר המלוכה, פטרבורג.
באסיפה זו השתתף גם כ"ק אדנ"ע, ונעמד בתוקף גדול נגד דרישת המלוכה, אף-על-פי שרוב הנאספים הסכימו לדרישת המלוכה, ובפרט לאור האיום שאם לא תתקבל הדרישה, אזי יערכו פוגרומים... ואף-על-פי-כן התנגד כ"ק אדמו"ר [הרש"ב] נ"ע לדרישת המלוכה בכל תוקף ועוז.
אחד מגדולי הרבנים פנה אל כ"ק אדמו"ר נ"ע ושאל אותו: כיצד הנכם בטוחים לעמוד בתוקף גדול נגד דרישת המלוכה, בה בשעה שישנו איום של פוגרומים רחמנא-ליצלן? והשיב כ"ק אדמו"ר נ"ע: כיוון שדבר זה מנגד ליראת-שמים. ושאל הרב הנ"ל: מהו המקור לכך? והשיב כ"ק אדמו"ר נ"ע: הנני מרגיש כך! ושאל הרב הנ"ל בפליאה: ליובאוויטשער רבי! על ההרגש שלכם הנכם סומכים? והשיב כ"ק אדנ"ע: כן! ואמר הרב הנ"ל: אם כן, אעמוד גם אני לצדכם ואסייע לכם.
ובאסיפה השנייה, פעל כ"ק אדמו"ר נ"ע יחד עם המסייעים שלו, והרב הנ"ל עם המסייעים שלו, וביטלו את הגזירה.

(תורת מנחם - התוועדויות' תשח"י חלק ב (כב) ע' 270)

לומר בלי הכנה?!

..סיפר כ"ק מו"ח אדמו"ר אודות הנהגת אביו, שבאחד מנסיעותיו שבהן נהג להעלים את זהותו (שלא ידעו מי הוא), אירע פעם שבבואו לבית-הכנסת בשבת (או ביום-טוב), ובחשבו שלא יודעים מי הוא - קראוהו לפתע לעלות ל"מפטיר" (אם משום שנתגלתה זהותו, או מאיזו סיבה אחרת). - כיוון שלא ציפה לכך, ביקש שימתינו איזה רגעים, לקח חומש ונכנס לחדר צדדי ועבר לעצמו על הפטרה, ורק אחר כך עלה למפטיר. [. . .] נמצינו למדים עד כמה היה כ"ק אדמו"ר נ"ע זהיר - על-דרך לשון חז"ל "במאי זהיר טפ"י" - בהנהגה של "אמרה ד' פעמים בינו לבין עצמו".

(תורת מנחם - התוועדויות' תשט"ז חלק א (טו) ע' 135)

מסירות נפש בכל דבר!

היה זה בשמחת-תורה תרמ"ח, שאז אמר אדמו"ר נ"ע את המאמר אין הקב"ה בא בטרוניא עם בריותיו, שבו נתבאר מעלתם של אנשים פשוטים בעניין המסירות נפש.
"מאמר זה אמרו בכית הכנסת, בקשר עם בחירתו לגבאי חברה קדישא, בנוכחות הרבה אנשים פשוטים, ופעל עליהם רושם גדול, "זיי זיינען ארויס פון די כלים" [= הם יצאו מהכלים] - מעצם העובדה שדיברו אודותם, ומי הוא המדבר אודותם... ובפרט שהפליא גודל מעלתם בעניין המסירות נפש.
לאחרי המאמר ניגשו אל אדמו"ר נ"ע, באומרם, שמוכנים הם למסור נפשם ולעשות כל מה שיאמר להם. ואמר להם אדמו"ר נ"ע: מסירת נפש אינה לקפוץ מן הגג דווקא; מסירת נפש - יכולה וצריכה להיות בכל פעולה.

(תורת מנחם - התוועדויות' תשי"ב חלק א (ד) ע' שיג)

פסוקי 'נער הייתי' / זמן קידוש לבנה

פסוקי 'נער הייתי' בברכת-המזון

הקטע "יראו את ה'" שבסיום ברכת המזון, שהוא לקט פסוקים שונים, מופיע כמעט בכל הסידורים האשכנזים (אשכנז וספרד), בשינויים קלים, אך אדמו"ר הזקן בסידורו העתיק רק את הפסוקים: יראו, כפירים, הודו, פותח, ברוך הגבר. יש לברר מה הטעם לכך שהפסוקים האחרונים "נער הייתי" ו"ה' עוז" לא נכללו בנוסח זה.

בשו"ע שלו (סו"ס קפז) מסתיימת ברכת המזון ב'ואמרו אמן', ולא נזכר כלל הנוסח "יראו את ה'". וכן [ב'שער המצוות' להאריז"ל פרשת עקב] בסידורי האריז"ל לר' שבתאי מרשקוב, ר' יעקב קאפיל, ובסידור כת"י רא"ש מרשקוב. בסידור ר"ש סופר (ח"א עמ' מא) מביא רק את הפסוק "יראו". מתוך הערות 'שירותא דצלותא' לסידור 'צלותא דאברהם'² [הסוגריים - שלי]:

הקטע "יראו את ה'" מופיע במהר"ן ובסדר השלחן, וכן בסידורים: של"ה, סידור האריז"ל לר' אשר, הרב בעל התניא וריעב"ץ. [בשל"ה עצמו³ נזכרו רק הפסוקים: יראו, הודו, ברוך הגבר. ומשמע שם, שאמירת שני הפסוקים הראשונים שמביא היתה ידועה, ואילו הוספת הפסוק האחרון היא חידוש שלו]. [השל"ה], המקובל ר' אשר והרב בעל התניא מסיימים ב"והיה ה' מבטחו".

"נער הייתי" מזכירו בעל אליה רבא בשם אחרונים⁴ [והסדר שם: הודו, נער הייתי, ברוך הגבר, ה' עוז]. כן נמצא בסידור יעב"ץ ובכל סידורי אשכנז וספרד [של החסידים. בנוסח הספרדים (ע"מ) נמצאים חלק מהפסוקים הללו בין 'מגדיל' לבין 'עושה שלום', וסדרם: כפירים, נער הייתי, כל היום, בקשה, ברוכים אתם, ברוך הגבר, ה' עוז, עושה שלום].

"ה' עוז" בפסוק זה מסיים אבודרהם, וגם אליה רבא מזכירו (בסימן קפז) בסוף הערותיו לברכת המזון, וסודר בסידור היעב"ץ, בסידורי הספרדים ובכל סידורי אשכנז וספרד.

[ושמא אין רוצים להזכיר, ובפרט לסיים, ב"נעזב, וזרעו מבקש לחם". היה מקום לומר שאף האומרים זאת, מסיימים אחר-כך ב"ה' עוז לעמו יתן, ה' יברך את עמו בשלום" רק כדי לסיים בדבר טוב. אבל מהאבודרהם שהביא זאת ללא פסוק "נער הייתי" ומשינוי הסדר באליה רבא מוכח שלא ניתן לומר כך].

1 'סדור רבינו הזקן עם ציונים והערות', ברוקלין תשס"ד, עמ' שפג.

2 ח"ב עמ' תקנ"ח.

3 שער האותיות, דפוס אמשטרדם פב, ד"ה וטוב.

4 באחת המהדורות צויין: אור חדש, הלכות ברכת המזון ס' כה.

סוף זמן קידוש לבנה למנהג חב"ד

ברשימת הגר"י לנדא ז"ל⁵ הביא מה ששמע מכ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע (כשהיה העניין נוגע הלכה למעשה), שבשו"ת והשיב משה⁶ פסק שניתן לקדשה ביממה ה"ט, אבל לפני אביו כ"ק אדמו"ר מהר"ש נ"ע קידשו ביממה ה"ז, ובמפורש עשו זאת כרגיל, "ללא תחבולות של [אמירת הקידוש לבנה מתוך] גמרא או אלפס". והעדיף זאת על פני קידוש לבנה בשבת ויום-טוב, שפסק בשו"ת שבות יעקב⁷ [כהפוסקים] שלא לקדש בהן את הלבנה; וזאת מפני שמעולם לא ראה [אדמו"ר מהורש"ב, את רבותינו נשיאינו] שקידשו אז.

והרי 'מעשה רב'. ולכאורה, לפי זה: בדיעבד - מקדשים עד מלאות 17 יממות מן המולד. מכיוון שהוראה זו היא חידוש גדול שלא מצאנו לעת-עתה בפוסקים, והיא נאמרה לכאורה רק פעם אחת, נשמח לדעת האם לא נפלה בזה טעות כלשהי, ולחילופין - האם אכן ברור שניתנה כהוראה קבועה לרבים, או שמא יש הוראה (או הנהגה) אחרת לרבים בעניין זה, וכן אם ידוע למישהו מה המקור (כנגלה או בקבלה) להוראה זו⁸.

(5) 'כפר חב"ד' גיליון 986 עמ' 35. אגב, העירני הרה"ח ר' מענדל שי' ווקטר, שבתאריך רשימה זו נפלה שם טעות, ונדפס "עטר"ת. ליל ש"ק בשלח י"ח שבט", וצ"ל י"ז שבט - כפי שחלה שבת זו בלוח אותה שנה, וראה שם להלן בעמוד הבא שש"ק פ' בא היתה יו"ד שבט (ניארצייט הרבנית מרת רבקה ע"ה).

(6) סי' יד (ותמה עליו בשדי חמד אסיפת דינים מע' הבי"ת סי' ב ס"ק ט).

(7) ראה בקשר לתחבולה זו בס' 'קידוש לבנה - אוצר הלכות ומנהגים' (להרב יעקב טננבוים, ירושלים תשנ"ה) פ"ד ס"ה.

(8) ח"ג סי' לא.

(9) באנציקלופדיה התלמודית, ערך 'ברכת הלבנה' (כרך ד טור תסז), ובס' 'קידוש לבנה' (הנ"ל) פ"ד, אספו כל הדעות בעניין זה, והמקילה מכולן היא דעת החת"ם סופר (בשו"ת חאו"ח סי' קב, שלא הובאה באנציקלופדיה): "כמו י"ב [כצ"ל - עיי"ש בספר הערה י'] שעות ביים ט"ז".

הלכות ומנהגי חב"ד

ב'שנת הבניין' (תשמ"ט) הציע הרבי⁵, שביום זה (ומה טוב - גם בימים שלפניו ושלאחוריו) ישתדל כל אחד ואחד הנמצא בכל עיר ועיר שבה קיימת ישיבת תומכי-תמימים וסניפיה, ועל-אחת-כמה וכמה בארצנו הקדושה ת"ו, להיכנס לבניין הישיבה, ולעשות שם פעולות טובות בכל שלושת הקווים דתורה, עבודה וגמילות-חסדים: להתפלל (או לומר מזמור תהילים, כולל ובמיוחד - המזמור המתאים למספר שנתיו של אדמו"ר מהורש"ב [השנה - מזמור קמ"ט⁶]), וללמוד מתורתו.

בעיר שאין בה ישיבה זו - יעשו זאת בתוך בניין שתפקידו מעין הישיבה, כגון בית-חב"ד, בית תורה, תפילה וגמילות-חסדים. ומובן שעל-פי הציווי "ואהבת לרעך כמוך", יש להשתדל להשפיע על יהודים נוספים שגם הם יעשו כן, ועוד ועיקר - שפעולות אלה תיעשנה ברבים⁷. וכדאי ונכון שבין העניינים שלומדים מתורתו של בעל יום-ההולדת, ילמדו גם קונטרס 'החלצו', שעל-ידי זה יתווסף באהבת-ישראל ואחדות-ישראל, כמבואר בארוכה בקונטרס זה.

5 ספר-השיחות תשמ"ט ח"א עמ' 56. וצ"ב אם כל האמור הוא הוראה גם לכל שנה ושנה.

6 בנוגע לרבותינו שכבר סיימו את ק"נ פרקי התהילים, בשיחת ב' אייר תשמ"ח ('התועדויות' תשמ"ח ח"ג עמ' 220) איתא ש"לאחר... שמסיימים... - חוזרים ומתחילים עוד הפעם מהתחלת ספר תהילים (באופן נעלה יותר - 'כפליים לתושייה'). ועל-פי-זה, המזמור שמתחיל ביום ההולדת דשנה זו [=השיחה נאמרה בתחילת שנת ק"נה להולדת המהר"ש], התחלת שנת הקנ"ה, הוא - מזמור חמישי שבספר תהילים".

7 'ובפרט על-פי מה שכתב בעל יום-ההולדת בקונטרס 'החלצו' (ספר המאמרים תרנ"ט עמ' סא), ש'ההסכם אשר עושים שניים או רבים, יש לזה חיזוק הרבה יותר מההסכם שעושה בפני עצמו' (שם).

שבת-קודש פרשת וירא

י"ז במרחשוון

הפטרה: "ואשה אחת... ותשא את בנה ותצא" (מלכים-ב ד, א-לז)¹.

יום שלישי

כ' במרחשוון

יום-הולדת את כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע, בשנת תרכ"א².

יום סגולה, שבו ה'מזלו גובר' של הנשיא פועל התגברות בעבודתם של חסידים ושל כלל-ישראל, ועל-ידי - בכל העולם כולו³.

מהוראות כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו:

ביום זה⁴, צריך כל אחד ואחד לקבל החלטות טובות להוסיף בהפצת המעיינות חוצה, לכל לראש - בנוגע לעצמו... ועוד ועיקר - הפצת התורה והמצוות והפצת היהדות בכללותה, חדורים בפנימיות התורה שנתבארה בתורת חסידות חב"ד, ועד להפצת אור הקדושה בכל העולם כולו, גם בנוגע למצוות שנצטוו בני-נח.

1 ספר-המנהגים עמ' 32. לוח כולל-חב"ד.

2 ראה בדבר הולדתו וברית-המילה שלו, ברשימות מדברי ימי חייו שנדפסו בראש קונטרס 'חנוך לנער' וב'ספר התולדות - אדמו"ר מוהרש"ב, הוצאת קה"ת, כפר-חב"ד תשל"ו, פרק א. "להעיר, שהקביעות דכ"ף מרחשוון היא לעולם באותו יום שבו חל ראש-השנה" ["והוא" יום **התמישים** מראש-השנה, שמורה על שער הנו"ן, בחינת הכתר (השייך לכ"ף מרחשוון)] (שם, בשולי הגיליון). [סה"ש תשי"ג ח"א עמ' 118 הערה 89].

3 ספר-השיחות תשמ"ח ח"א עמ' 70.

4 'התועדויות' תשמ"ז ח"א עמ' 496 (מוגה) ובסגנון אחר בספר-השיחות תשמ"ז ח"א עמ' 69.

יהי רצון כווידוי / פיסוק בבריך שמיה

‘יהי רצון’ בק”ש שעל המיטה

בקשר למה שחקרו (‘התקשרות’ גיליון תשי”ח) על ה’יהי רצון’ של ‘קבלת ארבע מיתות’ ובקריאת שמע שעל המיטה, אם נחשב כווידוי או לא, הנה על השאלות אין לי מענה ברור, אך מישוהו שאלני האם יש לדלג בקשות אלה כליל שבת וכיו”ב. וזאת כן מצאתי, בסידור האריז”ל כתבי”ד יאמפאלא תק”י (צז,ב), לענין ליל שבת:

”ולא תאמר ‘רבש”ע’, ולא וידוי, ולא ‘יהי רצון’, ולא ‘מזמור לדוד בבוא אליו נתן’, והשאר - כמו בחול”.

וסמוכים לכך יש להביא מהא דילפינן מקרא שאין בית-דין מענישים בשבת (יבמות ו,ב, רמב”ם הל’ שבת פכ”ד ה”ז, שו”ע הב”י או”ח סי’ שלט ס”ד, שו”ע אדמוה”ז שם ס”ג).

ההפסק ב’בריך שמיה’ לנוסח אדמו”ר הזקן

אנא עבדא.. דסגידנא.. בכל עידן... לא על אנש רחיצנא...: בסידור עם רא”ח, סידור תורה אור וסידור רוסטוב, באה נקודת-הפסק לפני “בכל עידן...”, והיינו שהתמידיות [“בכל עידן”] היא בזה ש”לא על אנש רחיצנא...”.

ואילו בזהר שלפנינו (ח”ב רז,א) ובסידורים הנפוצים בא ההפסק לאחריו, כך ש”בכל עידן...” קאי אשלפניו, לומר שהוא משתחוה תמיד² לפניו ית’ ולפני כבוד תורתו. גם בסידור ‘סדר העבודה’ כן הוא, ובסידור תהלת ה’ השלם (שצולם ממנו) תקינו כבסידור תו”א כו’. [הפיסוק בניגון ‘אנא עבדא’ - ששרו פעמים רבות אצל

(1) יש לזכור שלדין יש הבדל בין הקטעים הללו, כי ‘רבש”ע הריני מוחל’, ‘למנצח... בבוא’, וכמובן סיום ‘השכיבנו’ (וצ”ע בכת”י הנ”ל), אין אומרים אותם בשבת, יו”ט, ר”ה ויוהכ”פ, אבל אומרים אותם בשאר ימים שאין אומרים בהם תחנון (ס’ המנהגים עמ’ 24, 30) - המערכת.

(2) ולהעיר ממנהג כ”ק אדמו”ר מהורש”ב נ”ע להשתחוות מעט לכיוון הספר-תורה בעת הוצאתו דייקא (לקוטי דיבורים ח”ב עמ’ 456). וראה גם ‘סדר היום’, בקטע ‘כוונת העומד לקרות בתורה וההגבהה’ דף כז,ג (במהדורה המנוקדת, ירושלים תשנ”ו, לה,א).

כ"ק אדמו"ר הוא כנוסח הנפוץ, לא כנוסח אדמו"ר הזקן. וב'שיחות קודש' (יום ב' דחגיגה שבועות תשכ"ט, שיחה ב' בסופה) מדובר על 'אנא עבדא..', אבל אינו מעיר על הנ"ל].
ויש לומר שרבינו הזקן בסידורו התכוון בזה שלא נהיה כמעידים שקר על עצמנו, לומר שאנו משתחוים לפניו יתברך בכל עת (וראה של"ה רנד, ב). ועל כן העביר את המשמעות של "בכל עידן ועידן" דקאי על ה"לא על אנש רחיצנא..."³.
ולמעשה שבכמה דפוסים קדמונים של הזוהר חסרות התיבות "ומקמי דיקר אורייתיה בכל עידן ועידן" - ראה בארוכה סידור ר"ש סופר כרך המילואים עמ' שנו ואילך.

הרב לוי יצחק ראסקין, דומו"צ דקהילת ליובאוויטש, לונדון

(3) וראה על-דרך זה בשער הכולל פכ"א אות ד - המערכת.

לזכות

אנשי החסד הדגולים

הרה"ח ר' אברהם משה דייטש והרה"ח ר' גבריאל גופין שיחיו

ולע"נ האחים הרה"ח ר' זלמן יודא ור' יוסף יצחק,

בני הרה"ח ר' שלום ישעי' ע"ה דייטש